

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

nøgle•hullet

34. ÅRGANG
NR. 2 • 2017

TIL LOKAL-
HISTORIEN

NYT FRA LOKALHISTORISK ARKIV & FORENING I ALLERØD KOMMUNE

Selvom de to Hestetangsmøller ved Mølleåen har været nedlagt meget længe er der stadig noget at se på lokaliteterne. Den øvre mølle lå 20-30 meter fra sogneskellet i Ganløse og den nedre 400 meter inde i Ugge-løse. Mølledammene, dæmningerne og såmænd også nogle bygninger kan stadig erkendes, og ligger desuden i meget smukke landskaber ved åen. Billedet viser resterne af Nedre Hestetangsmølle, hvor en kværnsten ligger tilbage ved en bygning, der kunne være resterne fra møllen. På LAFAKs sommerudflugt vil vi se nærmere på området.

PROGRAMMET

**Lørdag den 17. juni 2017 kl. 14.00 til ca. 16:
Sommerudflugt til Hestetangshuse og vandmøllerne.**

**Mødested: T-krydset Nymøllevej/Kalkværksvej/Hestetangsvej i
Terkelskov**

Evt. samkørsel kan aftales på Arkivets telefon 48 17 08 91.

Hestetangsvej er en skovvej, der udgår fra det yderste af Nymøllevejs forlængelse i Terkelskov, syd for Drive-in-biografen. Man kan godt finde parkering i vejsiden, men det er en privat vej, og vi må klumpe os sammen. Ca. 100 meter bagud mod NV ad Nymøllevej findes en vige-plads, så det må kunne lade sig gøre.

Vi vil se på lokaliteten for de to nedlagte **Hestetangsmøller**, først den øvre, engang kaldet **Hestetangsmølle**, og herfra ind ad Hestetangsvej, hvor resterne af **Hestetangsmølle**, den nedre vandmølle, faktisk kan ses endnu. På den anden side af Mølleåen, der her er omkring en meter bred (der er bro), finder vi op til Kalkgaarden med en fin udsigt over området og en stor græsklædt, tidligere kalkgrav.

Vel mødt, påklædning og fodtøj efter vejret.

Ved stedet for den nedre Hestetangsmølle på Hestetangsvej, ligger endnu det gamle hus ved vejen over den dæmning, der engang holdt vandmøllens dam på plads.

Mølleå, Hestetangsmøller og Kalkgaarden

Sydligst i Allerød Kommune og i grænseområdet til Ganløse og Farum ligger et spændende naturområde, der nu er Danmarks 10. Naturpark og hedder Naturparken Mølleåen. Den har været 75 år undervejs og har udover skøn natur også geologiske og kulturhistoriske minder. Langs den strækning af Mølleåen, der kaldes Hestetangså ligger en bebyggelse, der er en del af Uggeløse Sogn, men netop denne egn er blevet kaldt alt muligt, og gerne noget med Farum, der var meget bedre kendt end Uggeløse.

Siden senmiddelalderen har der været vandmølle drift ved åen og kun med 400 meter imellem lå to møller: den øvre i Ganløse Sogn og den nedre i Uggeløse.

Skiftende møllere holdt gang i møllehjulene indtil først den øvre mølle, der hed **Hestetangsmølle**, lukkede og afløstes af en ny vindmølle oppe ved Slangerupvej, - 'Nymølle' - omkring år 1800.

Den nedre **Hestetangsmølle** stoppede driften omkring 1860. Stednavnet Nymølle lever videre, ligesom Hestetangsmøllerne, og fx kaldes skoven nord for vandmøllerne for Terkelskov efter møller Terkel Jensen, som genplantede noget af skoven efter svenskernes hærgen i 1660'erne.

I øvrigt lagde Terkel-familien

Hestetangsmølle har ligget hvor åen har stærk strøm. Selve mølleanlægget kendes ikke, men det er sandsynligt, at en gravet kanal har ført åvandet til vandhjulet, der næppe har siddet direkte på dette hus.

navn til mere, for efter hans svigersøn Jakob Nielsen hed et af skovens huse Jakobs Hus.

Man har forsøgt at forklare de mærkelige navne, men om det bliver troværdigt af det, er ikke til at afgøre: Sidste stavelse skulle hentyde til den bakkekam, der følger åløbet, mens ordet Heste-enten kan tolkes som hessel (hassel) eller hæs, stakke af et eller andet, - og måske har noget skrevet forkert engang!

Man har nok altid vidst, at man kunne bryde kalk på egnen, og nogle kalkgravninger må være på alder med teglarkitekturen, men først langt op mod vor tid blev kalkbrydningen sat i system, og der blev anlagt større kalkgrave og

et kalkværk i Nymølle. Og efterhånden blev Nymølleegnen fuldstændigt gennemgravet, og da der senere kom både teglværk og Farum(!) Sten- og Gruskompani til, er der vist ikke meget landbrugsjord, der ikke er rodet rundt i.

Nogle kalk- og grusgrave blev til-dækket og landskabet delvis genskabt, andre blev efterladt som gigantiske huller, der kunne bruges til Drive-in-biograf eller vandskisøer, og den tiloversblevne jord blev lagt i det store ”bjerg”, hvor det overdækkede ovenbygningen fra Nymølle (”Farum”)Teglværk.

Da øvre mølle, *Hestetangsmølle*, blev nedlagt 1799, levede nogle bygninger videre som en lystgård

men efter nogle år flyttede ejeren den op over bakken, hvor den i dag kendes som det velbevarede traktørsted, Kalkgaarden på vejen mellem Farum og Ganløse. Der findes en større græsdækket kalkgrav på Kalkgaardens jord, gravet ind i den høje skrænt ned mod Mølleåen, men om det er den eller de mange andre kalkforekomster på egnen, der har givet gården navnet, vides ikke.

De mange århundreders vandmølle-
ledrift har ikke efterladt mange spor, men alligevel: Hvor den kringlede Nymøllevej gennem Terkelskov fører over Mølleåen ad Kalkværksvej til Farumvej, sker det faktisk ad den mølledæmning, der engang holdt den 200 meter lange mølledam på plads. I dag

løber åen i en gravet rende gennem den udtørrede mølledams bund. Den maleriske ejendom i svinget er nyopført efter en brand, og måske indeholdt den gamle bygning rester af *Hestetangsmølle*? Der skal være fundet en del rester af møllesten på grunden.

Det samme gælder for *Hestetangsmølle*, den nedre mølle, hvor ikke meget er bevaret i landskabet. Mølledammen er for længst tørlagt, men der ligger en nok nyere bygning, der fungerer som spejderhytte, og den lille vej med bebyggelsen hedder trods alt Hestetangsvej, tidligere Møllevej, og området hedder Hestetangshuse.

Ole Høegh Post

Den øvre vandmølle hed Hestetangsmølle, og har ligget her på Kalkværksvej, få meter fra sogneskellet i stedet for dette genopbyggede romantiske hus ved åen.

HVORFOR HEDDER DET PRINS VALDEMARS ALLÉ?

Vejen 'Prins Valdemars Allé' ligger i ejerlavet Allerød i Blovstrød sogn lige syd for Allerød Station. Vejen var oprindelig en jagtvej, der forbandt de to skove Ravnsholt og Tokkekøb Hegn, og den hed i starten af 1900-tallet blot 'Alléen'. Men da 'Prins Valdemar og Prinsesse Maries Fond' i 1928 købte ejendommen nr. 4 af købmand L.S. Frederiksen for at indrettede et hvilehjem for gamle sømænd af alle grader, ændrede

alléen navn til 'Prins Valdemars Allé'.

Det var faktisk Fondet, der rettede henvendelse til Blovstrød sogneråd om navneændringen, for som de skrev i et brev af 7. marts 1928: "Der er fra forskellige Sider overfor os fremsat Ønsket om en Henvendelse til det ærede Sogneråd om at den Vej, hvorpå Hvilehjemmet er beliggende, får Navnet "Prins Valdemars Vej" eller "Prins Valdemars Allé". Da man selvfølgelig ikke kan søge højeste Approbation [godkendelse] på Tilladelse til at benævne Vejen med Prins Valdemars Navn og være udsat for, at det

Postkort fra Alleen med "Colonial & Viktualiebutikken", der langt senere voksede til Løngaas Byggemarked. Ca. 1905.

Alléen set mod øst fra Frederiksborgvej/Allerødvej - mens der endnu var allétræer. Teksten er misvisende, for Pr. Valdemars Allé ligger jo i Allerød. 1922.

ærede Sogneråd måske ikke vil tiltræde dette Forslag, tillader man sig herved at forespørge, om det ærede Sogneråd vil bevilge et sådant Andragende.”

Det kan næsten ikke skrives mere snørklet, men heldigvis sagde sognerådet god for, at Alléen kunne omdøbes til Prins Valdemars Allé, og så var alle glade.

Prins Valdemar (1858-1939) var yngste søn af Christian den 9. og var gift med prinsesse Marie af Orleans. Valdemar var søofficer, og i 1925 besøgte han Søfyrbødernes alderdomshjem for gamle søfolk i Valdemarsgade i København. Her blev han så begejstret

for det store uegennyttige arbejde, der blev lagt i stiftelsen, at han efterfølgende meddelte, at han gerne så, at hans og prinsesse Mariess navne blev knyttet til hjemmet. Det var starten på Prins Valdemars og Prinsesse Mariess Fond.

I fondets vedtægter står der bl.a., at ”det skal sprede Sommer- og Juleglæde blandt de gamle og enlige”, og derfor købte bestyrelsen i 1928 ejendommen i Allerød som feriehjem for ”gamle Sømænd af alle Grader, deres Enker og ældre, ugifte Døtre til Minde om de 713 danske Sømænd, der under Verdenskrigen [den første] gav Livet for Danmark.”

Prins Valdemar og Prinsesse Maries Hvilehjem lå i nr. 4, lidt tilbagetrukket mod Amtsvej. 1948

Hvilehjemmet blev indviet den 15. juni 1928, og i de efterfølgende mere end 50 år kom tusindvis af gamle søfolk og deres familie [altså kun kvindelige familiemedlemmer] på sommerophold i Allerød.

Desværre var økonomien aldrig rigtig god, og da ildsjælene efterhånden blev færre og ældre (flere var over 80 år) måtte man i 1980 opgive at drive 'Sømandshjemmet', og bygningen blev solgt til Allerød Kommune.

Værelserne på 1. sal blev udlejet til husvilde borgere, og underetagen blev brugt som undervisningslokaler for aftenskolerne.

Det sled alt sammen voldsomt på ejendommen, og den blev derfor revet ned i foråret 1992.

Navnet 'Allé' forudsætter jo to

rækker ens træer, der står overfor hinanden langs vejen, og sådan var det også fra starten på Pr. Valdemars Allé. - Men ifølge en notits i Frederiksborg Amts Avis den 17.3.1935 blev de sidste træer allerede fældet i 1935: 'Fra flere sider er vi blevet anmodet om at omtale den fældning af træer, der har fundet sted i Prins Valdemars Allé, idet alle træerne efterhånden er fældet, hvorved den smukke idylliske allé fuldkommen har mistet sit hyggelige udseende...'

Måske kan man rette op på skaden??

Birthe Skovholm

Læs mere om Sømandshjemmet på vores hjemmeside www.LAFAK.dk

SLAGTERMESTER VIGGO KJERULF- JENSEN

I Arkivets samling af indbundne, gamle aviser, er vi stødt på et fødselsdagsinterview med slagtermester Viggo Kjerulf-Jensen i anledning af hans 75 årsfødselsdag den 3. juli 1964. Kjerulf havde slagterforretningen på M.D. Madsensvej 1, hvor slagter Rieck har butik i dag.

Det var Lillerød Posten, der var på pletten og talte med 'en af Lillerøds mest kendte og afholdte personligheder' i hans lejlighed på 2. sal over forretningen. Kjerulf var født i Randers, hvor han tog realeksamen som kun 14-årig. Han var en kvik dreng, og

Viggo Kjerulf-Jensen, 1964

han fortæller: ” Jeg lærte at læse i en meget ung alder, og jeg rendte i hælene på landpostbuddet for at læse alle aviserne hver dag. Så har mine forældre vel tænkt, at jeg lige så godt kunne begynde i skolen. Før jeg kom i Randers Realskole, hvor jeg for øvrigt er den yngste elev, der nogensinde

*Slagterbutikken ligger stadig i hjørneejendommen Allerød Stationsvej/
M.D.Madsensvej. 1958*

har taget en realeksamen, gik jeg i landsbyskole – De ved, af den slags, hvor flere klasser sad sammen. Vi lærte nu godt dér.”

Efter realeksamen fik Kjerulf en plads i et par år, hvorefter han startede som jernbaneassistent i DSB, hvor han var i 12½ år indtil han tog sin afsked.

”På det tidspunkt var jeg medlem af Jernbaneforeningens hovedbestyrelse. Jeg fik lyst til at prøve noget nyt – det skal man i øvrigt aldrig være bange for. En overgang var jeg ansat ved Hasselbalchs Forlag, og derfra kom jeg til J.H. Schultz Forlag som chef for Kongeriget Danmarks Handelskalender. Efter en overgang at være ansat i Udenrigsministeriet dumpede jeg tilfældigvis ind i fødevarebranchen i 1921.

Efterhånden fik jeg fem store fødevareforretninger i København. I 1940’erne kom vi ofte på besøg i ’Hjertehuset’, [det ligger som det første hus på højre hånd i Lillerød Kommune, når man kører ad Frederiksborgvej] og når jeg stod af toget, skulle jeg altid over og kigge på slagterforretningen overfor Lillerød station. Min kone sagde altid: Hvad skal du se på den for? Men vi syntes, at her var så dejligt. Vi kunne godt lide at gå hen til det gamle gadekær, som nu er forsvundet, og sidde og

Lillerød Gadekær ca. 1950.

se på ænderne. Her var fredeligt.”

I 1943 havde Kjerulf solgt fire af sine forretninger og havde kun den forretning tilbage, der lå på hjørnet af Frederikssundsvej og Frederiksborgvej [i København NV]. Familien boede i samme ejendom og Kjerulf var brandvagt, så hver gang, der var luftalarm, måtte hans kone sidde alene i beskyttelsesrummet, og det brød hun sig ikke om. Da så forretningen blev bombet, besluttede de sig for at flytte ud af byen.

Fru Kjerulf så en annonce for en slagterforretning på landet, der var til salg, og da de henvendte sig til mægleren, viste det sig at være deres ønskeforretning i Lillerød.

”Vi har været meget glade for årene her og føler os så dejligt hjemme blandt de mange flinke mennesker i byen og omegnen.”

Intervieweren kom også ind på Kjerulfs ’ikke helt almindelige’

Bruger du pengene rigtigt, er du deres herre – ellers deres slave!

Ja, køb rigtigt ind. Se på **vore** priser, de står sig. **Ænderne** er faldet meget. Masser af **konserves** usandsynlig billigt. Højt skum, som Storm P. sagde.

Hvad der er sparet, er fortjent!

Vort **bacon**, **hamburgerryg**, **røgede skinker** og **snitter** er enestående i velsmag, fordi vi gennem mange år er blevet dygtigere til at fremstille dem. De er **sukkersaltede** og **enebærrøgede** og bedre end de bedste!

Den, der vil vinde, må ikke frygte for at tabe!

Vort **pålæg** er lavet med omhu. Først sorterer vi alt vort **kød** og **flæsk**, så kun det bedste er tilbage, dernæst behandler øvede hænder det under renlige former, så det færdige **pålæg** fremtræder smukt med en vidunderlig smag. Prøv selv ob smag omhyggeligt, så vil De give mig ret!

At gøre godt er aldrig for sent!

Alt for mange giver sig ikke tid til at se sig om i min butik; husk på, at her er bunker af gode tilbud på fineste varer, som er nedsat på grund af, at der er lavet for mange.

Den ene banker på busken, den anden fanger fuglen!

Slagter Viggo Kjerulf

v. Allerød station. Telefon Allerød 250. *20/2-59 kl. 6-11 d. 24.*

annoncer i Lillerød Posten, som mange sikkert kan huske.

Hertil svarede Kjerulf, at det vigtigste ved en annonce var, at den

blev læst, og måske blev nogle få sure over teksten, men langt de fleste morede sig. "Hvorfor skal man ikke lave lidt sjov?"

Kjerulf var i to perioder formand for Lillerød Idrætsforening, L.I.F. - og selv dyrkede han motionsgymnastik til han blev 72. Han havde også prøvet at tage Idrætsmærket, før han stoppede med gymnastikken, men han fik det ikke – fordi kontrollanterne ikke dukkede op.

Om tiden som formand i L.I.F. fortalte Kjerulf: "Det var en morsom tid, hvor vi havde 180 arrangementer for at skaffe penge til den altid slunkne kasse. Det er nu

De farverige LIF-byfesteres optog var meget populære, og der blev gjort meget ud af udstyret. 1952.

I Kjerulf-Jensens formandsperioder var LIF meget aktive med revyer på kroen. 1951

mærkeligt, at de foreninger, som er af så stor betydning for den menneskelige sundhed altid skal have pengesorger. Nå, men vi lavede Fagenes Fest, så Kosak-ridt, politihundeopvisning, og opvisning af jugoslaviske folkedansere. Og så lavede vi optog ved den årlige byfest...

Vi lånte geden, som spillede med i 'Porgy og Bess' på Det kongelige Teater til at trække en lille pølsevogn. Den hørte til på Hvidesten. Og så var der dengang, vi spillede revy for fulde huse på kroen. Det var noget af det sjoveste, jeg har været med til. Jeg skrev 14 sange og satte forestillingen sammen."

Kjerulf forsøgte også, inspireret af

lægefruen i Børkop, at få lavet et friluftsbassin i Lillerød, men planerne fandt ikke gehør hos handelsstanden, som skulle støtte projektet økonomisk. Det var ellers L.I.F.s medlemmer der skulle klare det praktiske arbejde, men planerne løb ud i sandet.

"Ernst Andersen udførte den bedrift, gennem sin ildhu, at skabe badmintonhallen. Det er et flot stykke arbejde, som man må beundre. Havde badmintonspillerne ikke taget sagen i deres egne hænder, havde de aldrig fået den hal. Men med svømmebassinet gik det altså ikke."

På spørgsmålet om, han kunne få tiden til at gå efter at slagtermester Frantz havde forpagtet forret-

Byfestoptog udfor Toftehave med kirkemuren i baggrunden. 1950.

ningen, svarede Kjerulf, at han gik lange ture og var interesseret i kunst og litteratur. ”Jeg har haft flere udmærkede kunstsamlinger, men det har engang i mellem været nødvendigt at realisere for at skaffe penge. Jeg er blevet ruineret 4-5 gange. Men skidt med det, det gælder blot om at starte på en

frisk igen. Det vigtigste ved livet er at leve det og altid prøve at se de lyse sider. Har man blot et godt humør, skal man nok klare sig.”

Viggo Kjerulf døde i januar 1967 – 77 år gammel.

Lillerød Posten og BS

Indmarch med LIFs og FIFs opvisningshold på sportspladsen. 1950

Slagter Kjerulf havde mange talenter, - bl.a. Kunne han skrive en god lejlighedssang.

I Arkivet har vi denne sangtekst, som er en omskrivning af 'Rue de la Sax' – også kaldt Saxogade-visen – der blev skrevet af Robert Arnold (1948) og blev sunget af Alvilda Ernst i Columbus Varietéen og siden i Sangerinde-Pavilionen på Bakken.

Lillerød-udgaven blev fremført af Helge Jensen fra Linde Allé, enten til en L.I.F.-revy eller en af L.I.F.s Gøglervogne, og den startede med denne introduktion:

'Tænk engang, at der er folk, der er så tossede at ta' til Paris, når vi har M.D. Madsensvej herhjemme. Hvis det endelig skal være, kan vi godt gøre Dem den glæde at kalde M.D. Madsensvej for "Rue de la Mads".'

Visen om Rue de la Mads

Mel: Rue de la Sax

Hvorfor ta' ud for at kigge på verden
tilmed til kæmpestor pris?

Tænk, der er tosser med al deres færden
at de sku' ta' til Paris

De sku' hel're rette kursen
mod 'Rue da la Mads'
og bruge al remboursen
i 'Rue de la Mads'.

Der er skønne kvinder, lys og farver
alt til billigste pris
hvorfor være tosset
og ta' helt ned til Paris?

Lillerød har jo så mange små glæder
ja, man kan få de mindste der gi's
Der kan man finde de snævre stræder
uden at ta' til Paris
Man kan mærke folkebruset
i 'Rue de la Mads'
og i luften vingesuset
i 'Rue de la Mads'
Her ved byen har vi skønne skove,
hvor jeg går med Mathis
hvorfor pokker være tosset
og ta' helt ned til Paris?

Ude på Sportspladsen er der en tummel
kampen er hed om sejrens pris
Det er jo bedre end at gå på 'bummel'
som man gør i Paris
Og så kan man promenere
i 'Rue de la Mads'
man kan også kokkettere
i 'Rue de la Mads'
Og i slagtetiden kan man høre
hylet af en gris
hvorfor pokker være tosset
og ta' helt ned til Paris?

Torsdag på Kroen, man danser og bukker
garder og 'Jens' værs'go' og spis
Pigerne flokkes som fluer om sukker
som man gør i Paris
Og så kan man se dem sværme
i 'Rue de la Mads'
arm i arm hinanden nærme
i 'Rue de la Mads'
Og man hører hvin og latter, støj
og kys, naturligvis
hvorfor pokker være tosset
og ta' helt ned til Paris?

Bunkeren har holdt ret godt, for dengang kunne man godt blande beton!

OPKLARING I ENGHAVEN

I sidste nummer af Nøglehullet efterlyste vi gode rygter eller god viden om et lille bunkeranlæg i en lund i Lillerød Enghave.

Det reagerede dyrlægen Søren Karstensen på Frederiksborgvej på, og forklaringen skulle søges i matriklen og ejerskabet til Toftehavegaard i Lillerød, og dermed Statens Seruminstitut.

Helt tilfældigt havde en af dyrlægens ”kunder”, der havde arbejdet på seruminstitutet, fortalt ham om baggrunden:

Seruminstitutet havde overtaget de to Lillerødgårde Hvidesten og Toftehavegaard i 1938, altså kort før besættelsen. I begge gårde var opstaldet ret mange heste, som man jævnligt tappede blod fra til en kompliceret proces for at fremstille instituttets serum.

Under krigen blev man bekymret over sikkerheden, og om Seruminstitutet med forskningsresultater, opskrifter og samlinger kunne være sabotagetruet eller et direkte bombemål. Som et sikkerhedslager blev det lille sikringsrum gravet og solidt betonstøbt og aflåst. Lunden i udkanten af Toftehavegaards jorder var meget langt fra alting, og der var ingen veje eller stier, som kunne lede uvedkomne forbi, og fra luften kunne det ikke ses.

Efter besættelsen mistede bunkeren betydningen, men i lang tid efter lå der stadig metalbeholdere, og naturligvis har enkelte kendt til anlægget. Således også Erik Vedø, den sidste lokale leder af Statens Seruminstitut i Lillerød (tiltrådt 1981), som bekræftede historien nu i år.

Ole Høegh Post □

Den sårede stork i haven. Ca. 1925.

KIRKEHAVEGAARDS STORK

Mary Petersen (1908-1997) var i arkivets første mange år vores trofaste og alvidende meddeler med viden om alt fra det gamle Lillerød i almindelighed og om Kirkehavegaard i særdeleshed. Mary Petersens mor, Johanne Petersen, arvede Kirkehavegaard i 1927 efter sin moster Karen Andersen, og kom derfor jævnligt på gården.

I 1979 afleverede Mary Petersen et fotografi af en forbundet hvid stork, gående i Kirkehavegaards have. Og forklaringen var vedlagt i håndskrift:

”I mange år var det en attraktion med storkene i Lillerød. Mange lagde turen om ad Kirkehavegaard for at følge de store fugle. For gårdens beboere var storkene en kilde til megen glæde, fra man omkring april spejdede efter den første stork. Sommeren igennem nød man deres færden med redebygning, udrugning og pasning af unger, og ikke mindst flyveøvelserne var spændende at overvære. Engang i tyverne blev den ene stork skudt, da den stod på kirketårnet. Storken gik tre dage i haven på Kirkehavegaard, men den kunne ikke overleve sine sår.”

En ret usædvanlig historie, der åbenbart ikke førte til et retsligt

efterspil, men naturfredningslove og moral var jo noget helt andet dengang. I dag var en storkemorder ikke sluppet uden bøde og grim avisomtale. Det var en forstyrret karl på gården, der midt under en gudstjeneste i øvrigt, skød og sårede storken i den ene vinge, men selvom man forbandt den, overlevede den ikke. Man ved, at reden blev bygget i 1875 og var beboet til ca. 1950, hvor bygningsværket var ret højt, og

altså tæt på 75 år. Vi må tro, at den enlige stork har skaffet sig en ny mage – indtil rygten fortalte, at storkene endegyldigt holdt sig væk fra Kirkehavegaard på grund af gårdejerens forkastelige sympatier for besættelsesmagten! Gården ophørte som landbrug i 1947, da Lillerød Kommune købte den som administrationsbygning.

OHP

Den store storkerede på Kirkehavegaard var bygget i 1875 på gårdens gavl nærmest Lillerød kirke. Ca. 1927

Anna-Birthe Hansen med sit syede billedtæppe. 2017.

EN SYET LOKALHISTORIE

Anna-Birthe Hansen fra Pileallè, tidligere skovløberhuset Nordre Hus på Skovensvej, syr i sin fritid billedtæpper i patchwork, og senest blev juletræstæppet meget

lokalt, og egentlig uden jul.

Anna-Birthe hentede forlæg til de lokale motiver i arkivets billedsamling, og hendes syede billeder bevæger sig rundt om Lillerød og Allerød.

Sådan kan man også bruge Arkivet.

Nærbilleder af bl.a. FH-kantinen, mens den var malet gul og Nordre Hus på Skovensvej.

Musikergården på Frederiksborgvej 56.

LURLYD I LYNGE

Lyngemessen i år blev arrangeret i Lyngehallerne den 25. og 26. marts, og LAFAK fik lejlighed til at gøre sig bemærket.

Vi havde opsat en planche-udstilling med Lyng-Uggeløse-fotografier, og søndag formiddag åbnede vi messen med lurfanfarer, blæst på vore "bacon-lurer"- de to Brudevæltelurkopier - blæst af to dygtige kvinder fra Mølløvænget, Irene Balling og Bitten Gielsager. Og Birthe Skovholm holdt et miniforedrag fra scenen om den utrolige historie om Verdens første og største fund af Bronzealderlurer.

MINDER FRA JULIUS JENSENS VOGNMANDS- FORRETNING

Vi har på Arkivet en beretning af Esther Therese Jensen, der var datter af vognmand Julius Jensen og hans første hustru Martine, Frederiksborgvej 16 (i dag skråt overfor Allerød Bio).

Forældrene kom til Lillerød omkring 1902-1903, og på det tidspunkt var Julius ansat som skovkusk hos Fritz Hansen. I begyndelsen boede de til leje på 1. sal hos Jørgen "Murer" Nielsen, Vinkevej 24 – det er hjørnet af Fritz Hansensvej og Frederiksborgvej, hvor der i dag er et lille anlæg, - men hurtigt byggede de en villa på nabogrunden, Frederiksborgvej 16, hvor der i dag er telefoncentral.

Faderen startede egen vognmandsforretning mellem 1906 og 1911, for i folketællingen 1906 kaldes han 'skovkusk' og i 1911 er han blevet 'vognmand'.

Familien havde to piger Fanny (født 1904) og Esther Therese fra 1906, og det tyder på, at Fanny var den boglige type og Esther var praktikeren, for "Fanny kom vist på Frederiksborg Statsskole, da hun var 13 år, og så blev der ikke forlangt noget af hende, kun at hun skulle passe skolen og læ-

Julius Jensen, 1903.

se og blive en fin dame..."

Esther tog sin tørn og hun fortæller i let omskrevet form:

'Jeg tror, at far begyndte med fire sorte heste. Han kørte for Fritz Hansen og hentede kævler fra Brøde Skov og Farum Lillevang og også fra Slagslunde Skov. Det var en lang vej med faste vogne, [dvs. hestevogne uden fjedre] og det gik kun i skridtgang. Mor kunne høre, når far var på Lyngevejen, så måtte hun sætte mad på bordet, selvom det var ret sen aften, når de kom hjem. Dagene kunne være lange, for det kom an på, hvor de skulle hen, og så

Udflugt ca. 1915 med start fra Julius Jensens hus på Frederiksborgvej 16. I forreste vogn ses Julius Jensen med Esther Therese på bukken og hustruen Martine og Fanny bag. I den anden vogn er der flere Lillerødborgere, og de tre ekstra heste er nok med for at prale lidt. Der er bestilt en professionel fotograf, så arrangementet har været seriøst.

Martine Jensen, inden giftermålet, i stuepigeuniform. 1900.

skulle far først ind i skoven for at finde de rigtige kævler, der skulle med hjem. De kunne godt ligge langt fra hinanden, og han kunne godt løbe en halv mil [knap 4 km] for at finde de rigtige numre.

Så skulle de slæbes ud med to heste med et hammeltøj på, og til tider måtte vi have fire heste på, for at få kævlerne ud. Så skulle de læsses på vognen. Der brugte vi 'strøpinde', som blev bundet til vognhjulene med kæder. En lang

kæde om kævlen gik over på den anden side af vognen til hestene, der på den måde trak kævlen op på vognen. Det var svært, for hvis hestene ikke stod stille i lige det øjeblik, hvor far råbte: holdt! væltede vognen til den anden side, og så måtte vi begynde helt forfra. Jeg var kun seks år, da jeg måtte køre hestene, og så gik det galt. Jeg blev skældt ud og tude-de, men vi måtte begynde forfra. Det er jo et arbejde, som folk ikke kan sætte sig ind i.

Somme tider kunne der være to kævler på en vogn, til andre kun én, eftersom hvor store de var. Det var faste vogne, der kunne trækkes ud efter længden på kævlerne, og alt skulle spændes fast...

Dagen var lang, først muge ud i stalden om morgenen, så strigle heste og børste dem, inden vi fik morgenmad. Vi var da altid oppe før kl. 6 og fyraften efter, hvad vi lavede. En gang havde vi syv heste og 2-3 kuske. Vi havde også en charabanc med plads til 13 voksne, ellers kunne der være 16-17 børn, når vi var på tur med skolen eller søndagsskolen. Far kørte altid, når der blev bedt om det. Det kneb lidt med bønderne. De kunne kun have fem børn med, men det var ikke altid, at bønderne havde tid, så der var al-

*Fortælleren, Esther Therese i konfir-
mationskjole 1920.*

tid lidt kludder i det, når vi skulle på udflugt.

Flyttemand

Far flyttede også for folk. Han var meget dygtig til at pakke et flyttelæs, og der gik aldrig noget i stykker, for far havde et overblik som ingen anden og vidste nøjagtig, hvor det forskellige skulle stå på vognen. Så havde vi et lad på, så alle småting kom i bunden af vognen, og så blev det pakket ind. Vi var fire timer om at køre ind til København og fire timer hjem igen, så det var altid en lang tur. Vi måtte holde ind på Rudersdal

Bakke og lade hestene spise og få et hvil, og så skulle de også have vand. Undervejs måtte vi inde ved Vibehus betale bompenge, og der kunne hestene også få vand. Der var jeg var ikke mere end ti år, og vi kørte mange ture for pottemager Hansen [Lillerød Lervarefabrik] med sennepskrukker til en sennepsfabrik i København. Da havde vi tit to vogne med kæpskiner [forhøjede vognsider] for at have så meget med som muligt....

Far havde mange gange mig med som flyttemand med klaverseler på. Så gik jeg i selen med min far i stedet for en mand, og det var da jeg var 12-13 år. Brødrene Rosen-dahls folk [stort københavnsk flyttefirma] stod somme tider og kiggede på mig, når vi måtte slæbe store ting ned i København. Vi var jo flittige. Der skulle jo penge hjem....

Vi kørte også kaperkørsel, - vi måtte jo tage, hvad der kom. Vi havde en lukket landauer, som jeg kørte, og vi havde også en ponyvogn, og der var ret ofte ture. Der var jo ingen biler dengang, og der var lang tid mellem togene. Vi havde telefon, så folk kunne ringe til os.

Når det var sommerdage, måtte vi køre de faste vogne op i gadekæret, så de blev rensat, og så

Fanny og Esther på cykeludflugt. Skulpturen bag dem burde kunne fortælle, hvor de er nået til? Ca. 1925.

skulle de tjæres. Puha, det var strengt. Jeg fik meget tjære på arme og ben, og jeg kunne kun få det af med petroleum.

Det var et slid for far, for hvad der kom ind om sommeren, åd hestene op om vinteren...

Mor var dygtig og kunne meget, alt skulle jo gå rundt, men det var et slid. Søndag morgen kørte vi somme tider ud i skoven kl. fire om morgenen for at samle grankogler. Et stort læs med kæpskiner på, og så var der lagt sække ovenpå. Vi fik først kaffe og franskbrød, når den halve vogn var fyldt. Vi kørte gerne ud til

Kirkelte, for vi måtte ikke samle så tæt på, når vi havde heste.

Grankoglerne blev i vidjekurve båret op på loftet under taget, og så lå de dér til om vinteren. Mor brugte dem, når hun tændte op i komfuret, så var der ild med det samme...'

Pensionat

Martine Jensen drev pensionat, og i 1911 boede, der ifølge folketællingen, to snedkere og to maskinsnedkere fra Lillerød Savværk (Fritz Hansen) hos familien. Derudover var der flere, der sikkert har boet på værelse et andet sted i byen, men som spiste hos Jensens.

Esther fortsætter: 'Mor har aldrig haft nogen hjælp, hun klarede alt med hjælp fra os børn. Da jeg var seks år, lå mor syg et par dage, og da var der to koner, der skulle gøre mors arbejde. Jeg var ved siden af dem: 'Sådan gør mor ikke, du skal gøre sådan'. Mor sagde, at jeg skulle lave sovsen, for de lavede 'bondesovs', og det var mor ikke vant til. Det skulle være 'fin' sovs, så jeg måtte stå ved komfuret og lave sovs - uden klumper - til 17 mennesker, uden piskeris, det var det ikke noget der hed dengang... Mens vi havde alle hestene, skulle de jo have 30 pund kerne om dagen, men så kom krigen [første Verdenskrig] og så fik de kun 10

Familiehygge på Frederiksborgvej. Julius Jensen med meget lang langpi-be, Fanny og lidt af Martine, der øjensynligt har fået en broderet hilsen fra døtrene. Ca. 1930.

pund kerne. Det kunne de arbejdsheste ikke klare.

Far havde købt jord af Gl. Allerødgaard, 3½ tønne land, som der var sæd på og 52 rækker med hestegulerødder og to rækker almindelige. Dem skulle mor og jeg luge og tynde ud tre gange, helt fra 'Gunnars Håb' og op til skoven. Det var nogle lange rækker – jeg glemmer det aldrig. Ih, du forbarrende, hvor jeg sled i det, da jeg var 12 år, og da jeg var 13 år lavede vi tørv. Vi skulle have noget at fyre med, og så var det op om morgenen kl. 2.30. Ih, hvor var det koldt med bare ben i træskoene.

Far gravede tørv op fra mosen og smed det på jorden, og så måtte vi komme det op i gumpekassen, der

havde vinger, der kørte rundt og æltede tørv, når vognen kørte. Vi kom vand på og kørte til det blev en fin vælling, og så kom mor med formen. Den blev fyldt og klappet med en skovl, og så løftede vi den lige så forsigtigt og satte den ned ved siden af, sådan blev vi ved, til pladsen var fuld. Det tog gerne otte dage, så skulle tørvne kantes. Man lagde dem om på siden, og når de så var tørre, skulle de 'skrues', hed det. Man startede med 5-6 tørv i bunden og så stablede man ovenpå til der var én i toppen. Det var mor og mig, der gjorde det, og når de var helt tørre, kørte vi dem hjem, og så begyndte vi forfra igen. Dengang gik jeg i skole og til præst, - ih, hvor var jeg træt, men det var der ikke nogen, der tog hensyn til dengang, man måtte bare...

Indendørs arbejde

Fanny og jeg måtte jo sætte på bordet, kopper om morgenen, og tage alt ud igen efter morgenmaden, og så lå jeg på knæ på en stol og vaskede op i soda-vand med en klud og ingen børste. Fanny tørrede af og satte på plads. Det gentog sig til [lille-] frokost. Når mor havde gjort fadene i orden, gik vi ind med dem, satte tallerkener og snapseglass, ølglas, knive og gafler på, og når vi var færdige kom mor ind i stuen for at se, om alt var som det skulle være. Det fløjtede [på savværket]

kl. 8.30, og så var der pause til kl. 9, og så ud igen med det hele, vask op og på plads, hente brænde og vand, og så skulle vi også røre i gryden – især hvis det var risengrød. To store gryder, og der skulle røres rigtigt, så det ikke brændte på, og så i hækassen med det. Når der var risengrød, var der altid æggekage bagefter. Om lørdagen var der øllebrød med flødeskum på og mælk til, og bidesild og så en efterret. Efter middag tog vi ud af bordet og vaskede op, og så var der kl. fire-kaffe og kl. halvseks aftensmad. Så fik de ikke mere den aften...

Der kom en slagter fra Farum en gang om ugen, og så skulle der købes ind til hele ugen, hver dag forskellig mad med to retter. Jeg forstår ikke, at mor kunne klare det, men hun har lært på store herregårde på Langeland.

Tøjet skulle også vaskes, og søndag morgen kl. 2 stod mor og far op. Far vaskede på den gammel-dags 'vrikke' og mor på vaskebræt. Når de unge mennesker kom hjem fra bal, var mor og far færdige med at vaske, og så skulle tøjet hænges op i haven, der hvor Brugsen har parkeringsplads, der var vores have.

Gynge har jeg altid haft, for jeg elskede at gynge. Den første gynge var over møgkulen, så der var ikke

noget med at falde ned. Den næste gynge havde jeg i haven ind til naboen, og den sidste gynge var i gården. Den var lavet af to telefonpæle, så den var højere end en luftgynge. Far sagde altid, at en rask pige skulle have en gynge.'

Elektricitet til Lillerød

Da jeg var omkring 10 år fik vi ellys i Lillerød. Mor havde de to mænd på kost, der lagde lys ind i byen, og mor sagde, at når de boede hos os, kunne de vel nok sørge for, at vi fik lys først. Det var dejligt at få elektrisk lys i køkkenet, så vi kunne se, hvad vi lavede, men det gik jo også med petroleumslampen. Vi fik også lys i stalden og til hakkelsemaskinen, og far fik rundsav til alt vores brænde. Så skulle vi bare hugge det, og det var ikke så slemt. Men vi måtte passe på, når vi lavede hakkelse til hestene, for når der var strøm på, skulle vi passe på fingrene.

Men mor og far blev jo skilt, og derfor blev det hele solgt. De delte pengene og delte jorden. Derfor solgte mor jord på en ene side af Frydendals Allé og far på den anden side.'

Martine Jensen døde knap 83 år gammel i 1956 og Julius Jensen blev 99 år. Han døde i Jyllinge i 1977.

BS □

LAFAKs firmamedlemmer

Allerød Bog & Idé

Allerød Dyreklinik

Allerød Fysioterapeuterne

Allerød Fysioterapi og Træning

Allerød Handelsforening

Allerød Planteskole

Allerød Rotary Klub

AllerødTransporten A/S

Alt om Blovstrød

Airphoto.dk

Bedre Bad Allerød -VVS Aps.

Birkholm Planteskole A/S

Bo' s Autoservice v/ Bo Hansen

Aage Christiansen & Søn Aps. Malerfa.

Click Allerød Foto

Anne Franch Møbelpolstring

Handelsbanken i Lillerød

Karin Hermansen - Guld - Sølv - Ure

Hjertebegravelse Allerød

Huset Hauberg

Krukkerne Blomster og Vin

Laser Technical Services A/S

Lillerød Brugsforening – KVICKLY Allerød

Lillerød Rotary

Lynge Erhvervsforening

LyngeTand

Marianne Møllebro - ejendomsmægler

Møllehøj Landbrug, Lille Lyngby

Nejstgaard & Vetlov, Statsaut. Revisions-a/s

Carl Nielsen & Søn A/S

Nordea Allerød

People - Organisationsudvikling

Republic of Fritz Hansen

Roma Pizzeria & Grill Bar

Schouboefonden

Skjold Burne v/ Claus A. Østberg

Superbrugsen - Lynge-Uggeløse Brugsforening

V.B. Byggeindustri A/S

Via Roma Sko

Lokalhistorisk Arkiv og Forening i Allerød Kommune, Kirkehavegård, Kirkehaven 10, Lillerød, 3450 Allerød, tlf. 48 170891. Åbningstid: Tirsdage kl. 9.00-13.00 samt efter aftale med arkivleder Birthe Skovholm på mail eller telefon.

Henvendelse kan også ske til:

Ole Høegh Post (formand) tlf. 48 17 53 26

Wolthersvej 6, Lillerød, 3450 Allerød.

Arkivets e-mailadresse: LAFAK@LAFAK.dk - Hjemmeside: www.lafak.dk

"Nøglehullet" er arkivets og foreningens medlemsblad. Redaktion: Birthe Skovholm, Ole Høegh Post. Tryk: Frederiksberg Bogtrykkeri A/S.

Oplag: 550 eksp. ISSN 0905-4146

Maj/Juni 2017

Fotografier med kendt fotograf: Christensens Eftf., Frederiksborg s. 21. Gunner Larsen s. 9 n. Lillerød Bogtrykkeri s. 9 ø. Esther Therese Nielsen s. 26. Mary Petersen s. 16 og 17. Ole Høegh Post s. 1, 3-5, 15, 18-20. Viggo Post s. 11-13. Rich. Waarsøe s. 24.